

УДК339.97:001

ШКОЛА УКРАЇНСЬКОЇ ГЛОБАЛІСТИКИ: АКАДЕМІК ОЛЕГ БІЛОРУС

**МАРТИНЮК О.В.,
кандидат
економічних наук,
доцент,
Дипломатична
академія України
при МЗС України**

Академік НАН України Олег Григорович Білорус в сучасній історії України знайшов своє місце і як засновник нової наукової школи, розробник нового напрямку наукової дїмки, так і учений-економіст з досвідом дипломатичної роботи в цілій низці країн світу, дипломат-патріот, який був першим Надзвичайним та Повноважним Послом України в США, в міжнародних організаціях, активно був залучений до державної служби та політичної діяльності в якості радника прем'єр-міністра, народного депутата Верховної Ради України 3, 4, 5, 6 скликань, а також долучався до всіх справ, де було потрібним віддане служіння Україні, її національним інтересам.

Така широка палїтра сфер, а, головне, талант і натхнення застосування свого розуму та своїх зусиль в справах становлення незалежної України як держави з багатовіковою історією та значним національним потенціалом розвитку, дозволяє багатьом науковцям, дипломатам, політикам, економістам-практикам наслідувати досвід, а також надалі розвивати ключові напрямки створеної Олегом Григоровичем української наукової школи глобалїстики.

Цікаво, що талановита людина є талановитою в усіх справах – чи то навчання в юності (медаль в школі та інститутський диплом з відзнакою), робота та здобуття звань кандидата наук, доцента, доктора наук, професора, члена-кореспондента НАН України і, нарешті, академіка НАНУ та міжнародних академій. І всі ці перераховані досягнення та постійне са-

моудосконалення відбувалися одночасно з глибоким вивченням світових економічних процесів, що призвело до виникнення, розвитку і кристалізації теорії глобальних трансформацій та сучасного глобалізму.

О. Білорус дуже чутливо ставиться до надзвичайно актуальної проблеми нової епохи – проблеми глобалізації світового розвитку, наслідків та загроз глобалізму. Академік Білорус вбачає, що драматичні глобальні трансформації стали головною реальністю світу. Політична, економічна, соціальна та інформаційна глобалізація стали суттю сучасного світоустрою, світопорядку, сучасного і майбутнього розвитку. Суперечності цього розвитку і глибокий конфлікт країн-глобалізаторів та глобалізованих рухають наш світ до небаченої глобальної кризи або кризи глобального капіталізму, а криза може бути і руйнівною. Як уникнути глобальної катастрофи, де вихід?...

Б.С.Патон, президент НАН України, в свій час підкреслював, що професор О.Білорус запропонував цікаву наукову концепцію економічної системи глобалізму як економічної основи глобального корпоративізму, коли глобалізм стає не лише ідеологією світового розвитку, а й новою суспільно-політичною системою, суттю нової глобальної цивілізації, яка відкидає існуючі цивілізації. О.Білорус вважає, що особливою складовою досліджень у цьому напрямку має стати науково-методична проблема розвитку транзитивних економік в умовах нової глобальної економіки. Сьогодні економіка України та багатьох інших країн розвиваються в дуже жорстких умовах глобалізації і силового глобалізму. Нам необхідно, каже академік, виробити особливі глобально орієнтовані, конкурентоспроможні економічні стратегії та національні стратегії інноваційно-випереджувального розвитку. І особливу роль, підкреслював він, повинна відігравати глобалістика як провідна, синтетична, міждисциплінарна наука, як філософія розвитку. А потому і потрібно розвивати науку про глобальний стратегічний менеджмент як наукову складову формування нового світопорядку, глобального суспільства солідаризму та демократії для всіх націй-держав, а не лише для країн «золотого мільярду».

Член-кореспондент НАН України О.Г.Білорус – лідер найсучаснішого напрямку досліджень – глобалістики, фундатор Української школи глобалістів, разом зі своїми колегами піднімає і проблему глобалізації в сфері продовольства, торкаючись і викликів для аграрної економіки України, фор-

мування світогосподарського комплексу АПК і світової торгівлі продовольством, яке є основою для творчої життєдіяльності людини. Оцінки впливу процесів глобалізації на розвиток світової економіки в цілому і сільського господарства зокрема, питань зростання чисельності населення й використання і збереження землі як головного фактору, що створює реальну додаткову вартість, виробництва основних видів аграрної продукції по регіонах і країнах планети і поліпшення забезпечення населення потрібними продуктами харчування – є перспективним джерелом для поглиблення досліджень у сфері глобалістики і проблем подолання голоду в світі. Як зазначав президент Академії аграрних наук України М.Зубець, роботи О.Білоруса, присвячені земельним ресурсам як планети в цілому, так і окремих її регіонів та країн, досвіду збереження землі як єдиного в світі джерела постачання відновлюваної енергії у вигляді аграрної продукції, вказують місце і роль аграрного сектора України на світовому конкурентному просторі з обґрунтуванням позиції нашої держави як одного з головних виробників і постачальників продовольства (як це і було у недалекому минулому).

Якщо повернутися до аналізу важливості і значущості української школи глобалістики, то необхідно зазначити, що її лідер, О.Білорус, настільки яскраво та глибоко представляє в своїх багаточисельних наукових працях, книжках, монографіях бачення економічного розвитку світу та формування досліджень глобальної економіки як цілісної системи на основі нового наукового підходу, що це дозволяє навіть не досвідченому в цих питаннях читачу сформулювати розуміння найважливіших світових процесів в динаміці.

Одним з головних напрямків досліджень О.Білоруса завжди залишався аналіз положення України в новому глобалізованому ноосферному світі. Це поки що не в повному обсязі розкрито інформація і про принципово іншу енергетичну модель світу (вітряну, сонячну), і про тривимірну модель світу (біосфера – людство – конкретна країна), і про систему глобального менеджменту та маркетингу.

Професор О.Г.Білорус в останні роки опублікував десятки фундаментальних наукових робіт, в яких розробляються проблеми глобальних і національних стратегій в умовах глобального світу. У них він чітко зазначає, що «національна стратегія розвитку, базована на традиційному індустріаль-

ному характері розвитку, стає не тільки неприйнятною, але навіть надзвичайно небезпечною».

Розробляючи положення національної стратегії України в глобалізованому світі, О.Білорус окреслює світовий досвід ХХ століття, показує, що ніякі специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани та внутрішні трансформації не можуть ні відмінити, ні відкласти невмолиму дію «об'єктивних законів глобального розвитку».

«Країни, які виявляються неспроможними зайняти місце в експресі світової глобалізації, неминуче опиняться під його колесами. Таким є закон сучасного розвитку – закон глобалізації».

При цьому О.Білорус визначає нові закономірності ХХІ століття, що діють в умовах нової розстановки основних геостратегічних і геополітичних сил світу, прагнучи до досягнення єдності світового простору:

- колосальне зростання масштабів глобалізації;
- стрімке прискорення процесів глобалізації;
- поглиблення глобальної інтеграції.

Технологічно світ знаходиться вже зараз на етапі переходу від третьої хвилі індустріальної революції, коли розвиток когнітивних технологій, перш за все Інтернету, привів до запровадження нової ідеології і нової форми соціальної організації, яку О.Білорус назвав глобальним і транснаціональним корпоративізмом, до IV хвилі індустріалізації світу: IT-технології, нанотехнології, робототехніка і т.і., до якої ми ще не маємо змоги повною мірою долучатись.

Намагаючись знайти місце України в глобальному світовому просторі як суверенної, економічно потужної держави, О.Білорус декілька років тому сформулював наступні категорії:

- принципи національної ідеї як систему цінностей, що є об'єднуючим феноменом суспільної свідомості і належності до народу, вболівання за його долю та добробут;
- національні інтереси;
- систему національних інтересів України;
- систему національної безпеки України;
- основні засади суспільства добробуту і справедливості.

При всьому, О.Білорус вважав, що глобалізація світового розвитку не є чимось таким, що «впало на голову людства» знезацька, і що історично світ глобалізується та інтегрується в процесі всього періоду його розвитку. Інша теза полягає в тому, що переможців глобалізації не повинно бути і об'єктивно бути не може, тому що глобалізація – це спільна доля людства.

Якщо фактор економічного зростання, особливо його прискорення в часі, давно відомий, то на додаток до нього, О.Білорус вводить нове поняття – ментальне протистояння або ментальні війни, як феномен цивілізації, що виник на основі розвитку засобів масової комунікації й вдосконалення технологій психологічного впливу на індивідуальну та масову свідомість, при базуванні феномену ментальної агресії. Він формує розуміння того, що в основі будь-якої людської діяльності знаходиться певна психокультура, яка при застосуванні спеціальних психотехнологій може змінити самоідентифікацію великих груп людей і включити їх у психокультуру агресора, що ми і спостерігаємо на сьогодні у гібридній війні Росії проти України (2014-2016р.р.).

У своїх працях О.Білорус при дослідженні геополітичного статусу України та пріоритетів її зовнішньої політики, віддає перевагу виживанню України як суверенної, незалежної держави, поверненню України в європейський цивілізаційний простір, пріоритетну орієнтацію на інтеграцію з Європейським Союзом, укріплення стратегічного партнерства з США та розвиток зав'язків з країнами Західної Європи, Балтії, Польщею. Стрижнем у працях О.Білоруса став висновок, що глобалізація світового розвитку народжує феномен глобалізму як системи абсолютної економічної і політичної влади нових глобальних монополістичних корпорацій, які вийшли з-під контролю націй-держав свого походження і базування, маневруючи фінансовим капіталом, обертаючи його на світовому ринку зі «швидкістю світла» і, відмовляючись сплачувати податки, посилюють експлуатацію багатьох країн і регіонів, у тому числі своїх країн та народів. Розвиваючи цю тезу, О.Білорус зазначив, що в світі виник новий глобальний імперіалізм, який він називає корпоративним або економічним імперіалізмом. Більш того, на його думку, глобалізм – це імперіалізм нової сучасної ери розвитку людства з новими політичними і соціально-економічними якостями.

Відносно еволюції сучасного економічного глобалізму, О.Білорус писав, що глобалізація як вища стадія інтернаціоналізації економіки, політики, екології і соціального життя, дозволяє вести мову про існування об'єктивно діючого закону інтеграції світової економіки при тотальній корпоративізації світу, що посилює глобальний корпоративний економічний імперіалізм. А також, на думку О.Білоруса, при формуванні нової постеконіміч-

ної спільноти головними механізмами її інтеграції є інтелектуальне кооперування людей-творців, які не залежать від економічно обмежених ресурсів, оскільки продукти інтелектуальної діяльності невичерпні, а інтелектуальна власність робить власника інтелекту економічно незалежним. Тому, вважає О.Білорус, головними механізмами інтеграції майбутньої спільноти стануть механізми соціальної інтеграції, а нинішню епоху можна вважати початковим періодом глобальної соціальної трансформації, яка продовжиться, можливо, кілька століть.

У цілому, на його думку, основний принцип сучасної глобалізації полягає не стільки в максимальній відкритості країн для міжнародного співробітництва, скільки у здатності нею створити, запропонувати і просунути глобальний інтегрований продукт, який поєднує в собі комплекс специфічних якостей в обсязі, що його потребує ринок.

Вважаючи, що глобалізація є історичним явищем і феноменом, об'єктивною закономірністю розвитку людства, О.Білорус висловив тезу, що нині формується нова галузь науки – глобалістика, яка є міждисциплінарною. Як вважає професор, цьому сприяли дослідження Римського клубу, а в цілому, за його оцінками, на початок XXI століття в межах глобалістики працюють шість основних наукових шкіл, кожна зі своєю концепцією.

О.Білорус виступає за широке трактування глобалістики як науки, але найбільш універсальними і пріоритетними проблемами глобалістики він вважає глобальні проблеми сталого розвитку та організації управління глобальним розвитком, які були ним досліджені в подальших наукових роботах. Оскільки глобалістика розглядає два типи ресурсу часу – циклічний та лінійний – то О.Білорус підкреслив, що перший притаманний цивілізаціям Сходу, а другий – цивілізаціям Заходу, який розвиває і удосконалює лише одну модель – модель ліберальної демократії з її прагматизмом та інструментальним відношенням до світу, реалізація якої має екстенсивний характер і веде до стомленості системи та її катастрофи (приклад – мільйони мігрантів третього світу з розפורшених країн Азії і Африки). Тому західна «надекономізована» цивілізація повинна шукати якісного розвитку в консолідації з такими «духовними» цивілізаціями, як слов'янська, індуїстська та інші.

Більш того, О.Білорус вважає, що поєднання західної техніки з ресурсами території і розвиток західної цивілізації на цій основі призвели до фор-

мування постлюдської цивілізації, створеної людиною, в умовах якої техніка може усунути людину як центр прийняття рішень відносно власної долі і перетворити її в раба глобальної технології III тисячоліття.

Як фундатор і науковий лідер української наукової школи глобалістики, О.Білорус визначив, що: «головна мета сучасних досліджень глобалістики – розкрити природу, закономірності розвитку, негативні наслідки і ризики функціонування вже сформованої системи силового глобалізму та його відмінності від глобалізації як форми глобальної інтеграції, що має природний, об'єктивний характер; довести приреченість глобалізму як нової форми експлуатації народів та необхідність його заміни на раціональнішу і справедливішу світову систему, побудовану на ноосферних принципах; проаналізувати основні вектори і характер глобальних зрушень, які простежуються сьогодні, а також спрогнозувати тенденції подібних зсувів до середини XXI століття, визначити основні загрози силової глобалізації світу для окремих країн, у тому числі для країн перехідного типу, таких як Україна».

Особлива наукова заслуга О.Г.Білоруса полягає в тому, що він першим серед сучасних дослідників розвитку глобалізації зумів відкрити і описати процес перетворення глобалізації, як процесу глобальної економічної інтеграції, у силову державно-корпоративну глобалізацію, яка веде до формування нового економічного світопорядку – глобального корпоративізму.

О.Г.Білорус, стратег і лідер, виступає ініціатором і творцем раду нових напрямків економічної науки у системі НАН України, таких, як світова економіка, міжнародний менеджмент, економічна глобалістика, економічна безпека та безпека розвитку, теорія економічної інтеграції, управління великими економічними системами.

Талант та наукова мудрість Олега Григоровича Білоруса вносить надію і спокій, він добротвор, йому болить Україна і він служить їй, віддаючи всі сили, волю та інтелект, надихає своїх послідовників на безмежне пізнання сучасного світу.